

Salö, Linus: Languages and Linguistic Exchanges in Swedish Academia: Practices, Processes, and Globalizing Markets. (Dissertations in Bilingualism 26.)

Mortensen, Janus

Published in:

Språk och stil: Tidskrift för svensk språkforskning

Publication date:

2017

Document version

Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):

Mortensen, J. (2017). Salö, Linus: *Languages and Linguistic Exchanges in Swedish Academia: Practices, Processes, and Globalizing Markets*. (Dissertations in Bilingualism 26.). *Språk och stil: Tidskrift för svensk språkforskning*, 27(2017), 264-268.

Salö, Linus: Languages and Linguistic Exchanges in Swedish Academia: Practices, Processes, and Globalizing Markets. (Dissertations in Bilingualism 26.) Diss. Stockholms universitet 2016. ISBN 978-91-7649-326-7.

I den danske sprogvidenskabelige tradition er det forholdsvis usædvanligt at der bringes anmeldelser af ph.d.-afhandlinger i nationale tidsskrifter. Når jeg her giver mig i kast med en anmeldelse af Linus Salös ph.d.-afhandling *Languages and Linguistic Exchanges in Swedish Academia*, er det altså for mig en øvelse udi en relativt ukendt genre. Opgaven gøres imidlertid nemmere af at der er tale om en bemærkelsesværdig stærk afhandling som i sin substans ikke står tilbage for mere etablerede udgivelser. Der er tale om en artikelbaseret afhandling som indeholder en indledende syntese, et kapitel fra en antologi, et manuskript som på tidspunktet for afhandlingens indlevering var under bedømmelse og siden er udkommet i bogform (Salö 2017), samt to artikler publiceret i førende internationale tidsskrifter.

Afhandlingens overordnede emne er sprog og sprogvvalg på svenske universiteter. De akademiske praksisser og processer der henvises til i titlen vedrører dog specifikt *forskning* og ikke for eksempel undervisning eller administration. Når man diskuterer forskning og sprogvvalg i skandinavisk sammenhæng er det ofte publiceringssprog der tænkes på, men Salös afhandling udmærker sig ved at behandle forskning som en mere kompleks aktivitet, der ikke blot handler om publicering, men også omfatter en lang række sociale praksisser som går forud for formidlingen af videnskabelige resultater gennem publicering. I det følgende giver jeg først et resume af hver af de fire studier i afhandlingen i den rækkefølge de er præsenteret i af forfatteren. Der er her tale om en progression fra den overordnede sprogpoltiske diskussion i Sverige helt ned til det detaljerede studie af produktionen af to tekster på svensk. Efter gennemgangen af de fire studier kommenterer jeg den indledende syntese, inden jeg til sidst kommer med nogle overordnede betragtninger vedrørende udgivelsens styrker og svagheder.

Det første studie, "Language ideology and shifting representations of linguistic threats", omhandler domænetabsdiskussionen i Sverige, dvs. debatten om hvorvidt en øget brug af engelsk som videnskabssprog vil føre til at svensk bliver irrelevant i denne sammenhæng. Salö henter her – som i resten af afhandlingen – stor inspiration fra Pierre Bourdieu og leverer med dette udgangspunkt en 'genlæsning' af den historiske udvikling i den sprogpoltiske debat i Sverige, med særligt fokus på domænetabsbegrebet. Salö konceptualiserer det sprogpoltiske landskab i Sverige som en kamplads – et 'felt' i bourdieusk forstand – og argumenterer for at formuleringen af domænetabsbegrebet og den popularitet det har opnået siden det opstod i slutningen af 1980'erne, kun kan forstås på denne historiske baggrund. Den anvendelse som begrebet har fået i Sverige, har efter Salös vurdering ingen solid forankring i den sprogvidenskabelige litteratur og er heller ikke empirisk belagt i nævneværdig grad. Det skal i stedet ses som et sprogiologisk begreb der er opstået *relationelt* (igen i bourdieusk forstand) i et samspil mellem det sprogpoltiske felt og relevante aktører, som del af en generel mobilisering af et forsvar for nationalsprogsregimet og det sproglige *marked* (også i bourdieusk forstand) som knytter sig til dette regime, og som mange af de sprogpoltiske aktører har aktier i.

I det andet studie, "The sociolinguistics of academic publishing", tager Salö sprogvvalg i to fagområder, historie og psykologi, under behandling i en komparativ analyse.

Første del af analysen består af en historisk oversigt over de to fagområders historie i Sverige. Her viser Salö, ved hjælp af historiske kilder, hvordan de to fagligheder har udviklet sig fra meget forskellige udgangspunkter og på meget forskellig vis. Historie har en lang historie som videnskabeligt fagområde i Sverige, tæt knyttet til nationale interesser. Psykologi er et nyere fagområde hvor man fra starten har orienteret sig mod international – og særligt amerikansk – forskning. Disse udviklingshistorier har betydning for de sprogvvalg som træffes af aktører i de to felter. Salö bruger her Bourdieu som 'dåseåbner' i det evige sociologiske spørgsmål om styrkeforholdet mellem samfundsmæssig/social *struktur* og individuel *agens*, og påpeger at sprogvvalg aldrig foretages i et socialt og historieløst vakuum, og derfor heller aldrig er helt frit. Den enkelte forskers *habitus* (jf. Bourdieu) sættes altid i spil i relation til et felt, og den historiske udvikling af dette felt vil være med til at definere de overordnede principper som individuelle valg kan træffes indenfor. Svensk har historisk set været det 'oplagte' publiceringssprog indenfor historie, ligesom monografien, baseret på omfattende arkivarbejde, har haft forrang i forhold til tidsskriftsartikler. Indenfor psykologien har det omvendt været engelsk der har været det 'naturlige' valg, ligesom artikler i internationale tidsskrifter har været den dominerende publiceringsform. I anden del af analysen viser Salö, på baggrund af interview med to repræsentanter fra hver af de to fagområder, hvordan enkelte forskere navigerer i dette felt. Politiske krav om øget internationalisering og stigende markeds-gørelse af universitetssektoren har medført at universitetsforskere i stigende grad forventes at publicere internationalt samtidig med at deres 'output' løbende evalueres vha. nye bibliometriske performanceindikatorer. (Det er bl.a. denne udvikling som Salö sigter til når han anvender begrebet *globalizing markets* i afhandlingens titel). For forskere indenfor psykologi giver udviklingen ikke anledning til de store omvæltninger – det er stort set *business as usual*. For historikerne er der tale om en regulær kamp mellem de nye udefrakommende krav og fagets selvforståelse. I denne situation bliver muligheden for at vælge engelsk som publiceringssprog i Salös analyse til 'et våben' som yngre generationer af historikere kan bruge til at redefinere feltet og skabe en magtposition for sig selv i forhold til de etablerede aktører på feltet som holder fast i fagets traditionelle dyder, herunder brugen af svensk som publiceringssprog.

I det tredje studie, "The linguistic sense of placement", går Salö tæt på de processer som går forud for publicering af en videnskabelig artikel. Fokus er her på forskere fra datalogi og fysik, fagområder hvor engelsk er det altdominerende publiceringssprog og hvor publikationer ofte frembringes i et samarbejde mellem flere forskere organiseret i mere eller mindre faste teams. Salö ser på to sådanne grupperinger, en fra hvert fagområde. Ved hjælp af etnografiske metoder, dvs. observation, lydoptagelse af naturligt forekommende interaktion, interviews med deltagerne, samt indsamling af forskellige artefakter, herunder e-mails og andre (fragmenter af) tekster, giver Salö et indblik i hvordan en videnskabelig tekst bliver til – hvordan den bliver tekstliggjort (*entextualised*) – og ikke mindst hvilke sprog der anvendes i processen. Salö viser at de deltagende forskere har en klar fornemmelse af at de opererer på forskellige markeder hvor henholdsvis engelsk og svensk har forskellig *valør*: Engelsk er (for dem) den gangbare mønt i international (publicerings)sammenhæng, mens svensk har en særstatus i dagligdagen i det lokale miljø. Det betyder at svensk – modsat den opfattelse som ofte fremføres i debatten om domænetab – faktisk spiller en betragtelig rolle i den videnskabelige proces indenfor både datalogi og fysik i Sverige. Selvom engelsk er allestedsnær-

værende, også i dagligdagen, giver deltagerne udtryk for at svensk er det foretrukne arbejdsprog så længe der ikke er nogen specifik grund til at bruge engelsk. At bruge engelsk i en samtale hvor der ikke er nogen funktionel grund kan nærmest være forbundet med fysisk ubehag. Salö henter igen inspiration fra Bourdieu og ser dette ubehag som et udtryk for at forskerne, som del af deres habitus og deres socialisering som aktører i de markeder som de opererer på, har en kropsliggjort bevidsthed om hvilke sprog der er passende i hvilke sammenhænge (*linguistic sense of placement*). For de grupper som er undersøgt her, gælder det at svensk fremstår som det 'passende' sprog at bruge i Sverige. Der er altså en stærk sprogideologisk orientering mod svensk som det relevante sprog i den frembringende del af forskningsprocessen, mens engelsk har forrang når det gælder produktet. Selvom der er undtagelser, som Salö påpeger, er denne form for indblik i faktisk forekommende forskningspraksisser desværre forholdsvis sjældne i skandinaviske sammenhæng, og det er en skam. Der er behov for flere studier af denne type for at få nuanceret den sprogpoltiske debat.

I det fjerde studie, "Performance of unprecedented genres", belyser Salö sammen med Linnea Hanell et andet spørgsmål i den sprogpoltiske debat på et empirisk grundlag. I domænetabsdebatten i de skandinaviske lande fremføres det ofte at truslen fra engelsk kan medføre at de lokale sprog ikke længere kan opretholdes som fuldt funktionsduelige sprog. Hvis forskere udelukkende bruger engelsk i deres videnskabelige praksis (hvilket vi lige har set ikke nødvendigvis er tilfældet) kan det tænkes, lyder argumentet, at forskerne på et tidspunkt mister evnen til at formulere deres indsigter på det lokale sprog, i dette tilfælde svensk. Argumentet er besnærende og har haft stor gennemslagskraft i de skandinaviske lande, men bortset fra spredte anekdoter har det generelt skortet på empirisk belæg. Salö og Hanell præsenterer til gengæld empiri. Det sker i form af 'Kim Lind', en anonymiseret datalog som over en periode – med gode kollegaers hjælp – (og under observation af Salö) formår at få konstrueret to tekster på svensk indenfor skriftlige genrer som i princippet er uden fortilfælde på svensk, idet tekster indenfor den svenske tradition for datalogi overvejende har været forfattet på engelsk lige siden grundlæggelsen af fagområdet i 1960'erne. Det er ikke nødvendigvis nemt for Kim og co. at finde de rette svenske ord, men eksemplet viser at det *kan* lade sig gøre. Der er selvfølgelig tale om et *case*-studie, og det er ikke sikkert at man kan generalisere (hvilket forfatterne er opmærksomme på), men eksemplet er alligevel interessant at tage med i diskussionen om domænetab. Studiet viser at vi har brug for andre måder at tænke på relationen mellem sprog på (engelsk og svensk lever ikke nødvendigvis skarpt adskilte tilværelser), og ikke mindst relationen mellem sprog, genrer og diskurser. Hvad vil det sige at kunne et sprog? I hvor høj grad er de kompetencer man har som (professionel) sprogbruger bundet til specifikke sprog, og i hvor høj grad kan man trække på eksisterende diskurser og genrer når man som Kim Lind skal producere en tekst i en (på svensk) ukendt genre?

De fire studier i afhandlingen fremstår hver især som stærke selvstændige videnskabelige arbejder. Den indledende syntese er imidlertid med til at løfte afhandlingen til et højere niveau. Salö er specielt god til at ride de større teoretiske linjer op. Som det fremgår ovenfor spiller Bourdieu en stor rolle i afhandlingen. Han står dog ikke som den eneste teoretiske og metodiske inspirator. Salö er grundigt indlæst i store områder af den moderne sociolingvistik, særligt de grene hvor der i de senere år er foregået en frugtbar udveksling med antropologisk og sociologisk teori, og han indgår som flydende samta-

lepartner i denne tværfaglige udveksling. Bourdieu er ikke desto mindre en dominerende figur i alle afhandlingens dele, og som læser får man fornemmelsen af at der tilsyneladende ingen grænser findes for hvor mange prægnante Bourdieu-sentenser man kan trække op af hatten – hvis man vel at mærke har læst Bourdieu så grundigt og med så stor interesse som Salö tydeligvis har. Heldigvis bruger Salö sin viden om Bourdieu på en befriende ikke-ortodoks måde. På grund af den artikelbaserede form får man som læser mange gange lejlighed til at blive præsenteret for en række centrale Bourdieu-begreber. Det kan være lidt tungt. Men heldigvis kommer begreberne og teorierne ikke til at skygge for de indsigter som Salö er kommet frem til på egen hånd, efter han har fået sine analytiske briller pudset og sin kritiske pen hvæsset hos den gamle mester.

I artiklerne er det særligt Bourdieus relationelle perspektiv der fremstår som en stor gevinst. På baggrund af dette dialektiske blik på forholdet mellem struktur og agens, felt og habitus, er Salö i stand til at producere og formidle nogle meget nuancerede og overbevisende analyser af det sprogpoltiske felt i Sverige. Sprogpolitik er på mange måder en mærkelig disciplin der blander lægfolk, politikere, sprogforskere og andet godtfolk, og sprogpolitisk forskning bedrives – desværre – ofte uden tilstrækkelig videnskabelig omhu. Salö er med til at give feltet noget af den omtanke og eftertanke det har brug for. I den indledende syntese er det særligt Bourdieus begreb om epistemisk refleksivitet som fremstår stærkt. Selvom det ikke er nyt at kritisere relevansen eller den videnskabelige lødighed af domænetabsbegrebet, er det ikke desto mindre en både provokerende og modig kritik som Salö fremsætter af begrebets historie i den svenske kontekst. Den kritik er kommet i stand som følge af at Salö har kastet sig ud i den overordentligt vanskkelige øvelse det er at forholde sig kritisk til den tradition man selv er rundet af.

Salö sidder selvfølgelig også selv i saksen – i et vist omfang. Selv det mest kritiske blik vil altid være bundet til et bestemt perspektiv, en bestemt position. I Salös tilfælde ses det fx i det forholdsvis ensidige fokus på engelsk vs. svensk i afhandlingen. Andre sprog er stort set usynlige i de data som behandles, selvom der med garanti også bruges *andre* sprog end svensk og engelsk i den videnskabelige praksis på svenske universiteter. Salö gør opmærksom på at der naturligvis er foretaget fravalg i designet af afhandlingen og han er opmærksom på den svensk-engelske *bias*, men det kunne ikke desto mindre have været interessant at høre mere om hvordan den sproglige praksis udfolder sig i faglige miljøer hvor der er en (endnu) større grad af sproglig og kulturel heterogenitet end i de miljøer som Salö har beskæftiget sig med. På samme måde kan man sige at det er overraskende hvor lidt vi egentlig ser til konkret *praksis* i afhandlingen. Vi ser eksempler på analyser af naturligt forekommende social interaktion i det tredje og fjerde studie, men afhandlingen er primært båret af andre typer data, særligt interviewdata. Med hensyn til netop denne datatype er det påfaldende at alle citater i det andet og tredje studie udelukkende bringes i forfatterens engelske oversættelse (modsat transskription af naturligt forekommende interaktion som bringes parallelt på svensk og engelsk). Hvorfor ikke *også* give læseren adgang til interviewdeltagernes udsagn på det sprog de oprindeligt er blevet formuleret på – særligt når man som forfatter har et klart blik for de udfordringer som tekstliggørelse indebærer?

Med denne pointe om sprogvalg er vi tilbage ved afhandlingens indledende og overordnede problematisering af domænetabsdebatten. I min læsning siger Salö *ikke* at brugen af engelsk nødvendigvis er uproblematisk, men han påpeger at rygtet om det svenske sprogs nært forestående irrelevans som videnskabeligt sprog i Sverige nok – i

hvert fald i en periode – er blevet overdrevet uforholdsmæssigt i debatten. Salös eget valg af engelsk som publiceringssprog (selv når der citeres fra svensksprogede interviews) kan fremstå en anelse i ironisk i dette lys, men det kan også ses som en meta-kommentar til den eksisterende debat. Det kunne måske ligne en – bevidst eller ubevidst – måde at gøre op med nogle af de implicitte logikker som har domineret feltet i fortiden, med det formål at gøre plads til nye måder at tænke på. Afhandlingen har – som helhed – i hvert fald haft netop den effekt på denne læser.

Litteratur

Salö, Linus, 2017: *The Sociolinguistics of Academic Publishing: Language and the Practices of Homo Academicus*. Cham: Palgrave Macmillan.

Janus Mortensen